



Переклади з української мови шведською мовою з 1991 до 2012
дослідження фонду Next Page в рамках проекту Book Platform

підготувала Софія Волковецька¹

лютий 2013

¹ Софія Волковецька (Косарчин) – скандинавіст, перекладач зі шведської та норвезької мов, координатор літературних та театральних проєктів.

This text is licensed under Creative Commons



У дослідженні розглядаються тенденції перекладів української літератури шведською мовою за останні 20 років, а також процеси, що передували встановленню літературних зв'язків та реалізації спільних літературних та культурні проектів, які позитивно впливають на промоцію перекладів української літератури у Швеції. Запропоновано огляд книговидавничої сфери Швеції та становища перекладачів художньої літератури, ролі основних «акторів» (перекладачів, письменників, видавців, літературних агентів); у заключних рекомендаціях подаються пропозиції для покращення стану перекладів з української мови та дії з промоції української літератури у Швеції.

Наскільки відомо, аналіз розвитку літературних зв'язків між Україною та Швецією до цього часу в Україні не проводився. У дослідженні акцент робився на тих аспектах, які потенційно можна використати для налагодження співпраці між Україною та Швецією в літературній сфері, а також на конкретних прикладах реалізації спільних проектів, що сприяли появі перекладів української літератури шведською мовою.

Одним з основних джерел збору бібліографічних даних для проведення дослідження стала «Бібліографія української літератури у перекладах шведською мовою» укладена славістом Гансом Окерстрьомом і надана бібліотекою Гетеборгського університету.²

I. Вступ

На розвиток культурних та літературних взаємозв'язків між Україною та Швецією найбільший вплив мали поодинокі особи – перекладачі, літературознавці, дослідники, які поширювали знання про Україну та українську літературу. Не можемо говорити про існування традиції перекладу української літератури шведською мовою чи про вироблення перекладацької школи, оскільки переклади здійснювалися за ініціативи окремих перекладачів, які, як правило, вже володіли російською і цікавилися українською літературою.

Одним із перших переклади модерної української літератури у Швеції представив Альфред Антон Єнсен (*Alfred Anton Jensen*) – шведський історик, слов'янознавець, перекладач, референт слов'янських літератур Нобелівського інституту при Шведській

² Hans Åkerström. Bibliografi över ukrainska skönlitteratur översatt till svenska. Institutionen för språk och litteraturer. Göteborgs universitet.



Переклади з української мови шведською мовою

Академії наук. Альфред Єнсен був прихильником українського національного відродження, дійсний членом Наукового Товариства ім. Шевченка у Львові та Українського Наукового Товариства в Києві.

Альфред Єнсен переклав шведською мовою поезії Т. Шевченка, «Тараса Бульбу» та «Майську ніч» М.Гоголя.³ Окремим виданням (*Berättelser från Ukraina. Sthlm : Svithiod*) у 1918 році вийшла збірка новел М.Коцюбинського, де були зокрема оповідання «Дорогою ціною» (*Dyrköpt*), «На віру» (*Utan vigsel*). У 1921 р. Альфред Єнсен спільно з М. Грушевським був редактором збірника «Українці» (*Ukrainarna*) шведською мовою. У цьому збірнику з'явилися переклади Івана Котляревського (уривки з «Енеїди»), Пантелеймона Куліша («Мазепа»), Тараса Шевченка («До Квітки-Основ'яненка», «Тече вода в синє море», «Заповіт»), Павла Чубинського, Івана Франка, Тимотея Бордуляка, Михайла Коцюбинського, переклади українських народних пісень і казок.⁴

Альфред Єнсен є автором наукових праць «Український національний скальд» (1909), «Україна» (1919), «Слов'янська культура и література XIX століття» (1920). Українською мовою надруковано його розвідки «Орлик у Швеції» та «Родина Войнаровських у Швеції» (в «Записках НТШ» 1909 р., т. 92). У 1912 р. він видав шведською мовою монографію про І.Мазепу, німецькою мовою написав розвідку про І.Котляревського (Львів, 1914) та книжку про Т. Шевченка «Тарас Шевченко. Життя українського поета» (Відень, 1916).

У кінці XIX ст. та на початку XX ст. окремі переклади української літератури з'являються у шведських газетах. Вальбурй Гедберй (*Valborg Hedberg*) переклав твори Івана Франка: «Грицева шкільна наука» (*Hur Gritz lärde sig att läsa*), «Образки галицького життя» (*Bild ur lifvet i Galizien*), які були надруковані в газеті Stockholms Dagblad у 1894 р.

Рафаель Ліндквіст (*Rafael Lindqvist*) переклав «Заповіт» (*Testamentet*), «Минають дні, минають ночі» (*Och dagar gå*) Т.Шевченка, а також українські колядки – ці переклади були опубліковані у 1934 р.⁵ Туре Ерікссон (*Ture Eriksson*) переклала вірші Т. Шевченка «Ликері» (*Till Likera*), «Заповіт» (*Testamente*), «Садок вишневий коло хати» (*Körsbärsträdgård bredvid stugan*), які у 1961 р. були надруковані у газеті Ny Dag. Біргітта

³ <http://www.oversattarlexikon.se/listor/sprak/>

⁴ www.oversattarlexikon.se/artiklar/Alfred_Jensen

⁵ *Ukrainska julvisor. Övers. Rafael Lindqvist. Hfors : Blinkfyren, 1934, s. 57-60.*



Гаммар (*Birgitta Hammar*) у 1980 р. переклала казку «Лис Микита» (*Sagan om Mickel Räv*) – переклад було зроблено з англійської мови.

Сучасні українсько-шведські відносини почали розвиватися зі становленням України як незалежної держави. 19 грудня 1991 р. Швеція першою серед країн Північної Європи визнала державну незалежність України, а дипломатичні відносини між двома країнами були встановлені 13 січня 1992 р. під час візиту до Києва Міністра закордонних справ Швеції М. аф Угглас. Важливість культурно-гуманітарної сфери українсько-шведських стосунків ствердилась підписанням Меморандуму про співробітництво у галузі культури між Міністерством культури і мистецтв України та Шведським інститутом у січні 2004 р., а співпраця у галузі освіти і науки розвивається в межах Програми співробітництва між Міністерством освіти і науки України та Шведським Інститутом в галузі науки та освіти.

Серед сучасних перекладачів української літератури у Швеції слід виділити Пера-Арне Будіна (*Per-Arne Boodin*) – шведського славіста, який з 2000 р. очолює відділ славістики у Стокгольмському університеті, де викладає російську літературу та історію української культури. Пер-Арне Будін переклав і видав у 1987 р. збірку «Українські коні над Парижем» (*Ukrainska hästar över Paris*) – збірник перекладів поезії Івана Драча та Ліни Костенко з ґрунтовною передмовою «Україна та українська культура». Він також є автором праць та оглядів української літератури, переклади друкував у періодичних виданнях, газетах. Вартою уваги є його праця «Міф та дійсність. Про Росію, Україну та Білорусь» (*Myt och verklighet. Om Ryssland, Ukraina och Vitryssland*), яка з'явилась у часописі «Міжнародні дослідження» (*Internationella studier*) у 1998 р.⁶

Поступово налагоджуються контакти між авторами, перекладачами та посередниками книговидавничого ринку України та Швеції, з'являється зацікавлення у спільних проектах та перекладах. На поширення літератури в іноземній країні впливають різні фактори – це і формування взаємних культурних зв'язків, і поінформованість перекладачів про літературу. Рух літературних перекладів між Україною та Швецією не можемо назвати рівномірним, оскільки кількість перекладів шведської літератури українською мовою значно переважає. Сьогодні шведською літературою в Україні займаються декілька видавництв та перекладачів. Українському читачеві відома шведська

⁶ http://www.svd.se/kultur/understrecket/i-huvudet-pa-en-ukrainsk-nomad_295016.svd



література завдяки знаним українським перекладам зі скандинавських мов – Ользі Сенюк, Наталі Іваничук, Галині Кирпі. До них приєднуються молодше покоління перекладачів – Лев Грицюк, Юлія Мусаковська, Софія Косарчин, Ганна Мамчур. З 1998 р при Львівському університеті діє «Центр країн Північної Європи» (засновник – Наталя Іваничук), який займається популяризацією зокрема і шведської літератури в Україні.

II. Огляд ринку книговидавництва та перекладів у Швеції⁷

Швеція посідає одну з перших позицій у світі за кількістю прочитаних книжок на особу населення. Шведи є активними покупцями книг – 50% населення володіють більше ніж 100 книгами.⁸ Окрім того велика частка населення активно позичає книги з бібліотек – бібліотечна система у Швеції є однією з найрозвиненіших і розгалуженіших в Європі. Читацькі уподобання шведів доволі стабільні, а зацікавлення у читанні тримається на високому рівні. Згідно статистики за 2012 р., за останні 25 років кількість постійних читачів, які стверджують, що читають або слухають книги принаймні один раз на тиждень в останній рік збільшилося з 28 % до 39%. Щодо статистики самого читання книг: у 2012 р. 35% шведів читали книгу щодня (36% – у 2011 р., 37% – у 2010 р.). З тих, хто читає книги щодня, 38% віддає перевагу художній літературі, а 22% читає науково-популярні книги.⁹

Найновіша інформація (на листопад 2012 р.) та статистика ринку книговидавництва та перекладів доступна зі звіту Асоціації видавців Швеції (*Svenska Förläggareföreningen*), яка з 1973 р. проводить огляд видавничої сфери. Дані продажів книг, які наводяться в дослідженні, отримані зі статистики саме видавництва, які входять до Асоціації, а це становить приблизно 70% книговидавничого ринку (61 видавництво).¹⁰ Детальніше про видавництва, які активно займаються виданням перекладів мова йтиме у VII пункті дослідження – «Посередники».

⁷ На основі звіту по книжковому ринку за 2012 р. Асоціації видавців Швеції та Асоціації книгрозповсюджувачів Швеції (Rapport från Svenska Förläggareföreningen och Svenska Bokhandlareföreningen) – <http://forlaggare.se/media/48882/bokmarknaden%202012%20web.pdf>

⁸ epp.eurostat.ec.europa.eu

⁹ http://www.scb.se/Pages/PublishingCalendarViewInfo____259924.aspx?PublObjId=17399

¹⁰ <http://forlaggare.se/om-svf/vara-medlemmar>



Період 1997-2007 рр. був доволі успішним для книговидавничого сектору Швеції, оскільки ціна на книги була знижена на 15% у зв'язку зі зменшенням податку на додану вартість (*moms, mervärdesomsättningsskatt*) – на 19%. До того ж відбувалася активна промоція книг. Продажі зросли на 45%, середня річна кількість нових виданих книг також збільшилася, що у свої чергу мотивувало працювати як видавців, так і авторів. На зміну таким позитивним тенденціям прийшов спад: видавництва відчували наслідки світової фінансової кризи. Успішність сектору знизилася на 15% за 2007-2009 рр., і тільки у 2010 р. у шведському книговидавництві почався вихід з кризи.

Продажі книг у 2011 р. зросли на 5% у порівнянні з продажами 2010 р. Купівля книг через інтернет продовжує зростати (он-лайн замовлення збільшилися на 14%), проте знижується через книжкові клуби та книгарні, які були двома основними каналами продажу. Продажі через книжкові клуби стабільно знижувалися ще з кінця 1990-х рр., таким чином цей вид продажу зараз становить близько 10%. Зменшилися також продажі через книгарні, проте більше книг почали купувати у супермаркетах. Зріс продаж авторських прав іноземним видавництвам; для деяких видавництв він становив серйозну частку прибутку.

Продажі художньої літератури зросли, але кількість нових видань дещо знизилася. Підтримують високий рівень продажів нові книги шведських авторів. Сім з десяти проданих книг літератури (не враховуючи книги у м'якій обкладинці) – це книги шведських авторів. Проте обсяг видання перекладної художньої літератури продовжує знижуватися. До прикладу, в 2000 р. частка перекладної літератури становила 58% у порівнянні з оригінальними шведськими книгами. З того часу видання та продаж перекладів різко зменшилися – у 2011 р. частка перекладної літератури становила 25%.

Продаж дитячої літератури та літератури для підлітків зменшився, особливо це стосується перекладної дитячої літератури. Документальна література – найбільша категорія – впродовж останніх років утримувалася на стабільному рівні продажів. Аналогічно як для художньої та дитячої літератури тут спостерігається зменшення частки перекладних видань. Видання електронних книг зросло неочікувано в незначній мірі: від 469 нових найменувань до 499. Хоча тут необхідно зазначити, що продажі подвоїлися в період 2010-2011 рр.



Співвідношення надрукованих та проданих видань у 2002-2011 рр.

	2011	2010	2009	2008	2007	2006	2005	2004	2003	2002
Загальна кількість нових найменувань*	4 010 -16%	4 074 -5.3%	4 301 -3.5%	4 459 -5.3%	4 708 12.7%	4 178 -3.9%	4 347 -3.0%	4 219 4.7%	4 030 15.9%	3 476 5.2%
Надруковані примірники	29764 - 3.5%	30 857 5.0%	29 391 -14.2%	34 271 -14.0%	39 838 16.5%	34 192 -1.0	34 541 1.2%	34 117 -2.0%	34 796 19.5%	29 122 5.3%
Надруковані примірники на 1 найменування (тис.)	8.8 -3.0%	9.1 17.7%	7.7 -6.1%	8.2 -7.6%	8.9 8.3%	8.2 3.0%	7.9 -1.7%	8.1 -6.3%	8.6 3.1%	8.4 0.1%
Кількість проданих примірників	21240 - 0.5%	21 347 5.5%	20 238 - 11.5%	22 878 -17.6%	27 752 22.1%	22 730 3.9%	21 886 -0.1%	21 915 -1.4%	22 232 15.9%	19 184 7.6%
Кількість проданих примірників на 1 найменування (тис.)	5.3 1.1%	5.2 11.4%	4.7 -8.3%	5.1 13.0%	5.9 8.4%	5.4 8.1%	5.0 -3.1%	5.2 -5.9%	5.5 0.0%	5.5 2.2%

Загальна кількість виданих перекладних найменувань за жанрами у 2002-2011 рр.

	2011	2010	2009	2008	2007	2006	2005	2004	2003	2002
Художня література	198	205	256	306	367	334	338	326	328	298
Наукова література	298	283	332	452	461	445	601	436	398	367
Дитяча Література	271	382	436	455	490	506	561	520	566	260

Переклади з англійської займають перше місце, проте їх кількість за останні кілька років не збільшилася, а навіть почала зменшуватися. Натомість за останні 10 років поступово зростаючи удвічі збільшилися переклади з німецької, іспанської, французької, російської.

Мови, з яких були видані переклади та кількість перекладених книг.

* Включає книги, які вийшли друком, аудіо-книги, та електронні книги з новим ISBN



	англ.	нім.	франц.	ісп.	рос.	італ.	норв.	Данська	Фінська	ісландс.
2011	738	45	59	25	21	15	64	22	10	8
2010	743	27	67	16	21	17	60	30	11	8
2009	735	36	51	16	12	7	47	29	5	5
2008	891	21	52	20	18	17	66	22	9	11
2007	918	33	29	9	12	16	58	35	14	16
2006	825	18	54	17	17	12	36	23	9	11
2005	886	52	42	16	9	15	55	16	12	7
2004	851	23	42	11	14	9	78	23	12	13
2003	845	17	36	9	13	6	55	14	16	6
2002	818	21	35	13	11	11	46	18	10	4

III. Переклади з української шведською мовою

III.1. Загальні дані та поділ за жанрами

За період останніх 20-ти років у Швеції видали всього 7 найменувань перекладів української літератури. Значно більше перекладів публікувалися у періодичних виданнях, журналах, газетах, у рамках двосторонніх культурних проєктів.

Першим перекладним виданням української літератури у Швеції за останні 20 років став вихід збірки перекладів вибраних поезій «Det okända Ukraina: ukrainska dikter / översatta av Sigvard Lindqvist» («Невідома Україна: українські вірші у перекладах Сігварда Ліндвікста»), видавництво WETTERN, 1995 р. Це перша антологія української поезії у Швеції; до антології увійшли дванадцять українських поетів: Леся Українка, Василь Стус, Юрій Андрухович, Василь Герасим'юк, Василь Голобородько, Ігор Калинець, Оксана Забужко, Ігор Римарук, Раїса Лиша, Оксана Пахльовська, Софія Майданська, Василь Слапчук.



Наступне видання з'явилося аж через 5 років – у 2000 р. вийшов переклад «Наймички» Т. Шевченка. У 2006 р. було видано переклад книги «Польові дослідження українського сексу» Оксани Забужко. З інтервалом в один рік видали переклади трьох книжок Андрія Куркова: «Смерть постороннього» (2007), «Закон улитки» (2008), «Последняя любовь президента» (2009). І останнім по хронології перекладним виданням стала книга «Anarchy in the UKR» Сергія Жадана видана у 2011 р.

III.2. Публікації за жанрами

Сучасна поезія:

Det okända Ukraina: ukrainska dikter. – översatt av Sigvard Lindqvist. Jönköping: Wetter, 1995.

Класична поезія – 1 видання:

Taras Grygorovych Ševčenko, Tjänsteflickan. – översatt av Ludmila Beskorovajnaia, Ulf Pauli. Malmö: Samizdat, 2000.

Сучасна проза – 5 видань:

1. Oksana Zabuzjko, Fältstudier i ukrainskt sex. – översatt av Irina Voltjanskaja (lyrik av Mikael Nydahl). Norstedt, 2006.
2. Andrej Kurkov, Döden och pingvinen. – översatt av Ylva Mörk. Natur & Kultur, 2007.
3. Andrej Kurkov, Pingvin försvunnen. – översatt av Ylva Mörk. Natur & Kultur, 2008.
4. Andrej Kurkov, Presidentens sista kärlek. – översatt av Ylva Mörk. Natur & Kultur, 2009.
5. Serhij Zjadan, Anarchy in the UKR. – översatt av Nils Håkanson. 2244, 2011.

III.3. Інші публікації

Більше можливостей прочитати шведські переклади української літератури пропонує перідика та онлайн публікації.

Переклади поезії з'являлися в літературному часописі «Ariel», редактором якого був перекладач Мікаель Ньюдаль (Mikael Nydahl).



Переклади з української мови шведською мовою

- 1999 р. поезія Оксана Забужко у перекладі Сусанни Вітт (*Klytimestra, En föraning om inbördeskrig ur resedagboken 1990, Vilnius. Vintern före, Postskriptum. På väg hem, Ironisk nocturne, Vov!, Askungen*). [Ariel. 81(1999):4]

- 2000 р. переклади Сусанни Вітт поезії таких авторів:

Ю.Андруховича (*Nya byggnadsregler, Kasernen, Järnvägsstationen, Universitetet, Gravkapellet, Biblioteket, Sjukhuset, Planetariet, Doktor Dutka*),

Наталки Білоцерківець (*Fisken, Där musslan som ett öra i sanden*),

Ярослава Довгана (*Papperet har brunnit – men jag är vid liv, Du skall minnas träden*),

Олександра Ірванця (*Älska!*), [Ariel. 82(2000):3]

- 2005 р. переклади віршів Ю.Андруховича у перекладі Лева Грицюка та Анетт Нордлунд (*Calling Dem, Nothing but Budapest*). [Ariel. 87(2005):6]

У 2012 році 38 число шведського часопису «GRÄS» презентувало 7 віршів Юрія Андруховича зі збірки «Пісні для мертвого півня» (2004) з графікою Ольги Іванечко-Грицюк. Переклад віршів шведською мовою виконали Лев Грицюк та Аннетт Нордлунд.¹¹ Редактором літературного журналу «GRÄS» є Кеннет Клеметс (*Kennet Klemets*) – шведський поет і перекладач.

Важливим інформаційним ресурсом перекладів української літератури шведською є літературний блог Буділь Залескі (*Bodil Zalesky*), де з'являються як загальні огляди української літератури, так і матеріали про окремих авторів та переклади їх творів. яка у співпраці з львівським перекладачем-скандинавістом Левом Грицюком підготувала декілька перекладів української літератури шведською (з допомогою німецького та англійського підрядника). Буділь Залескі – одна із засновників літературного блогу *Salongen*, на якому можна знайти близько 30 публікацій про українську літературу.¹² Наприклад, переклад вірша Василя Махна (пробний переклад з німецьким та англійським підрядником, у співпраці з Левом Грицюком)¹³; переклад вірша Ю.Андруховича¹⁴ уривки есе Ю.Андруховича¹⁵

¹¹ <http://levhrytskyuk.blogspot.com/2010/12/gras-nr-38-7-dikter-av-jurij.html>

¹² <http://salongen.de/taxonomy/term/242>

¹³ <http://bodilzalesky.com/blog/2012/04/06/en-dikt-av-vasyl-makhno/>

¹⁴ <http://bodilzalesky.com/blog/2009/10/21/en-dikt-av-jurij-andruchovytyj-ett-tolkningsforsok/>

¹⁵ <http://bodilzalesky.com/blog/2006/04/09/367/>



IV. Переклади українських авторів через інші мови

Професійних перекладачів, які перекладають тільки з української немає. Переклади з української шведською мовою, як правило, здійснюють перекладачі, котрі володіють російською мовою і цікавляться українською літературою.

У період після 1991 р. переклади творів української літератури, особливо прози, здійснювалися з російського підрядника. Деякі з перекладів поезії здійснювали напряду з української, проте у співпраці з українськими колегами-перекладачами.

«Польові дослідження українського сексу» Оксани Забужко та «Anarcy in the UKR» Сергія Жадана перекладали з російської мови.

Серед українських авторів слід виокремити Куркова – українського письменника, який пише російською, що значно збільшує шанси на переклад і видання.

V. Переклади з української – умови праці та професійного розвитку

У Швеції умови праці письменників та перекладачів літератури є здебільшого однаковими, а визначення умов контрактів регулюється положеннями основної професійної організації письменників та перекладачів літератури – Асоціації письменників Швеції¹⁶ (*Sveriges Författarförbund*) та Асоціації видавців Швеції¹⁷ (*Svenska Förläggareföreningen*). Ці дві асоціації спільно виробили стандарти контрактів між видавцем та автором для захисту авторських прав. Згідно з визначеними стандартами винагорода за попереднє використання на час написання становить мінімум SEK 1,900 (EUR 225) за стандартний розділ друкованого тексту (32 тисячі знаків). За вторинне використання (усі перевидання та інше використання перекладу іншими аніж видавництво суб'єктами) перекладачеві визначено додаткову винагороду згідно з положеннями, які зазначаються в основному договорі. У цьому договорі визначається, що перекладач передає видавцеві тільки права на відтворення перекладу в друковану вигляді. Усі інші права належать перекладачеві. Права видавця обмежені терміном на десять років.

¹⁶ <http://www.forfattarforbundet.se/>

¹⁷ <http://forlaggare.se/>



Гідній оплаті праці перекладача сприяють гранти, стипендії Ради з питань культури (*Kulturrådet*)¹⁸, Шведської фундації письменників (*Sveriges författarfond*)¹⁹. Переклади, які здійснюються в рамках українсько-шведських проєктів, отримували підтримку Шведського інституту (*Svenska Institutet*). На відміну від перекладачів з інших мов, які можуть розраховувати на сприяння фондів підтримки літератури з країни походження літератури, перекладачі з української не мають такої можливості, оскільки досі в Україні не було створено ані програми підтримки перекладів української літератури іншими мовами, ні інституції, яка б займалася представленням української культури в світі та водночас надавала би підтримку перекладачам української літератури.

Можливості професійного розвитку перекладачів з української мови у Швеції теж не можна назвати задовільними – бракує спілкування з іншим перекладачами, з українськими авторами, видавцями і літературознавцями. Поступово такі контакти починають налагоджуватися; ключову роль у започаткуванні українсько-шведському літературних проєктів відіграють літературні події, книжкові ярмарки, фестивалі (літературний фестиваль у Гетеборзі, Літературний фестиваль в Умео на півночі Швеції) а також міжнародні книжкові ярмарки у Ляйпцигу, Франкфурті-на-Майні та інші літературні події міжнародного значення.

VI. Посередники

Перекладачі

У бібліографії української літератури, яку уклав Ганс Окерстрьом, згадано імена 26-ти перекладачів, серед яких є також перекладачі, які працювали ще у XIX-XX ст., та українські перекладачі, які, володіючи шведською є співавторами перекладів української літератури (як правило поезії) шведською мовою.

На сьогодні переклади української літератури здійснюють Пер-Арне Будін, Нільс Гокансон (*Nils Håkanson*), Сусанна Вітт (*Susanna Witt*), Ульва Мюрк (*Ylva Mörk*), Ірина Волчанська (*Irina Voltjanskaja*), Мікаель Ньюдаль (*Mikael Nydahl*).

Сусанна Вітт – шведська славіст, вивчала лінгвістику і слов'янські мови (російську, польську, українську), дослідниця Сюдертюрнського університету (Швеція), Інституту

¹⁸ Litteraturstöd - <http://www.kulturradet.se/sv/bidrag/litteratur/Litteraturstod/>

¹⁹ www.svff.se



сучасних мов при Уппсальському університеті. У 2013 р. отримала стипендію Фонду Ельси Свенсон (*Elsa Swensons stiftelse*) при бібліотеці Умео. Сусанна Вітт переклала поезію Г. Крук, С. Жадана, Ю. Андруховича; її праця як перекладача, дослідника та викладача сприяла поширенню знань про українську літературу та культуру в Швеції.²⁰

Нільс Гокансон перекладає з російської, німецької, білоруської мов. Переклад книжки Сергія Жадана запропонувало видавництво «2244». Та, за словами перекладача, в основному пошук видавців доводиться брати на себе.

Окремо варто згадати тих, котрі долучаються до здійснення перекладі української літератури (здебільшого мова йде про переклад поезії) – це Лев Грицюк (Lev Hrytsiuk) та Анетт Нордлунд (Annett Nordlund), а також Ліна Екдаль – поетка і драматург, яка брала участь у проєкті «SWIЖЕ» (2007) та в Третьому міжнародному літературному фестивалі в рамках XV Форуму видавців у Львові (2008).

Видавництва

Дослідник Натя Лорткіпанідзе (Natia Lortkipanidze) у аналітичному огляді дослідження перекладів грузинської літератури шведською мовою виділяє 15 шведських видавництв за критерієм їх позиції впливу на ринку та зорієнтованості на видання перекладної літератури.²¹ З них окремо слід виділити наступні:

Salomonsson Agency – видавництво та літературна агенція, що представляє скандинавських авторів на світовому ринку.

Leopard Förlag – видає шведську та перекладну літературу, окремо зорієнтоване на видання історичної та науково-популярної літератури з країн «третього світу».

Rabén & Sjögren – спеціалізується на виданні художньої та дитячої літератури шведських та іноземних авторів.

Libris Förlag – видає книги з теології, релігії, художню та наукову літературу, посібники.

Albert Bonniers Förlag AB – видає сучасну художню літературу, класику і поезію шведських та іноземних авторів, мемуари, біографії.

²⁰ <http://www.mynewsdesk.com/se/pressroom/umea/pressrelease/view/susanna-witt-faar-2013-aars-elsa-swenson-stipendium-827331>

²¹ <http://www.bookplatform.org/en/activities/358-georgian-to-swedish-translations-study.html>



Norstedts Agency – видає художню та наукову літературу, мемуари, біографії, книги з політичних та соціальних наук, книги ілюстрацій, художні книги для дітей та підлітків.

Tranan – спеціалізується на перекладах художньої літератури з країн Африки, Азії, Латинської Америки та Східної Європи.

Особливе уваги заслуговує видавництво «2244», яке задекларувало власний інтерес літературою країн регіону Чорного моря (Болгарії, Румунії, Грузії, України, Росії, Туреччини).²² Створене восени 2010 р. видавництво оголосило про плани видавати 8-10 найменувань щороку – це будуть твори як молодих письменників та поетів, так і сучасних класиків. «2244» входить до складу видавництва Bonnierförlagen – передового видавництва Швеції, яке на рік видає 200 найменувань шведської та перекладної художньої літератури, поезії, науково-популярної літератури, твори нобелівських лауреатів останніх років.²³

Бібліотеки

У Швеції налічується майже три сотні головних бібліотек. Королівська бібліотека Швеції (*Kungliga biblioteket*) є найбільшою науковою бібліотекою Швеції. У бібліотеці зібрані всі публікації, що виходять друком у Швеції, а також закордонні публікації про Швецію та видання шведських авторів у перекладі. Усі дані про публікації з 1661 р. систематизовано зберігаються в каталозі бібліотечної інформаційної системи LIBRIS (Library Information Systems).²⁴

З 1997 р. бібліотека архівує найважливіші шведські інтернет-ресурси, з 2004 р. цей електронний архів знаходиться у вільному он-лайн доступі. У 2009 р. відбулося злиття національної бібліотеки з Шведським державним архівом фото- і аудіоматеріалів. Бібліотека є членом консорціуму 60 великих наукових бібліотек Європи CERL (*Consortium of European Research Libraries*).

Фонд Королівської бібліотеки налічує більше ніж 20 мільйонів одиниць: книг, рукописів, газет, постерів тощо. Аудіо-візуальний фонд налічує 7 мільйонів годин записаного матеріалу. Королівська бібліотека поновлює фонди літературою про Швецію, яка написана іншими мовами та іноземними виданнями шведських видавців.

²² <http://www.2244.se/om.html>

²³ <http://www.bonnierforlagen.se/>

²⁴ <http://libris.kb.se/>



У Швеції згідно чинного законодавства про відсилання обов'язкового примірника, копії друкованих матеріалів мають бути надіслані до Королівської бібліотеки та ще шести бібліотек університетів у Лунді, Стокгольмі, Уппсалі, Ліншьопінгу, Гетеборзі та Умео. Закон про обов'язковий примірник для цифрових матеріалів (музики, фільмів, радіо та теле-продукції) набув чинності 1 липня 2012 р.

Програми підтримки

Значна частина проектів у сфері культури здійснюється за підтримки Шведського Інституту (*Svenska institutet, SI*) – державної установи, яка займається поширенням інформації про Швецію, координуванням міжнародного співробітництва в сфері культури, освіти, науки. Головним напрямом діяльності Шведського Інституту є надання інформації про Швецію; з цією метою Інститут активно займається видавничою діяльністю, поширює інформаційні матеріали різними мовами. Багато матеріалів, що видаються, також доступні в електронному вигляді на офіційному порталі Швеції – www.sweden.se.

Шведський Інститут підпорядкований Міністерству закордонних справ Швеції, співпрацює з шведськими посольствами та консульствами у різних країнах і має спеціальний бюджет на підтримання постійної діяльності з міжнародного розвитку та у країнах Центральної та Східної Європи. Шведський Інститут беру участь в організації культурних обмінів між Швецією та іншими країнами, запрошує зарубіжних діячів культури на заходи, що проводяться у Швеції, та забезпечує участь шведських представників у міжнародних культурних заходах. Шведський Інститут займається також сприянням викладання шведської мови і шведської літератури за кордоном надаючи підтримку коледжам і університетам в десятках країн світу.²⁵

Рада з культурних питань (*Kulturrådet*) надає підтримку у реалізації проектів; щодо перекладів – підтримку отримують тільки переклади шведської літератури іншими мовами.²⁶

Книжкові ярмарки, літературні фестивалі, проекти

²⁵ Культурна політика: міжнародний досвід, теорія і практика. Інформаційно-аналітичний вісник Діалог. Випуск 6. Шведська модель культурного добробуту. Київ, червень-серпень 2006

²⁶ <http://www.kulturradet.se/sv/bidrag/litteratur/Litteraturstod/>



Для популяризації української літератури у Швеції важливою є участь українських письменників у різноманітних культурних подіях, фестивалях та відкритих читаннях. Насамперед слід згадати про щорічний Гетеборзький міжнародний книжковий ярмарок (*Bokmässan i Göteborg*), який відбувається з 1985 р., є найбільшою літературною подією в Скандинавії і другою в Європі після Франкфуртського книжкового ярмарку.²⁷ Україна вперше брала у ньому участь у 2005 р., коли Гетеборг відвідали письменники Юрій Андрухович, Ірена Карпа, Марина Курсанова, перекладач Лев Грицюк і видавець Олександр Красовицький (харківське видавництво «Фоліо»). За сприяння Шведського інституту і фотографа-журналіста Марії Седерберг на ярмарку організували українсько-білорусько-румунський стенд.

Літературний фестиваль в Умео – найбільший літературний фестиваль у північній частині Скандинавії під час якого відбуваються презентації, дискусії, виставки, семінари за участі як авторів, так і критиків видавців, дослідників та читачів.²⁸ На фестивалі у 2012 р. були представлені переклади української поезії, у перекладах шведською Лева Грицюка за редакцією шведських поеток Ліни Екдаль та Лінн Гансен.

У 2007 р. було успішно зреалізованого проект «SWIЖЕ» в рамках якого були створені переклади поезії Галини Крук та Сергія Жадана (переклала Сусанна Вітт). Під час проекту «SWIЖЕ» в Україні виступала поетка Ліна Екдаль, яка також приїжджала на літературний фестиваль в рамках XV Форуму видаців у Львові у 2008 р. з проектом «Українсько-шведська поезія під акордеон».

VII. Реакція на переклад

Буділь Залескі у статті «Ех oriente lux» зазначає, що навіть при умовах, коли переклад у шведському книговидавництві перш за все зорієнтований на англоамериканську літературу, поступово видавництва починають зацікавлено приглядатися до слов'янських авторів.²⁹ Поява перекладу «Польових досліджень українського сексу» Оксани Забужко викликала активну увагу медіа. У виданнях з'явилися рецензії, інтерв'ю, відгуки також з'являлися на блогах, присвячених літературі, та у

²⁷ <http://www.bokmassan.se/en/>

²⁸ <http://littfest.se/>

²⁹ <http://bodilzalesky.com/>



Переклади з української мови шведською мовою

періодиці – в часописі Dagens Bok.³⁰, стаття «Hennes bok delade Ukraina» у газеті Svenska Dagbladet, 2006.³¹

Рецензії на переклад «Anarchy In The UKR» Сергія Жадана публікувалися у Tidningenkulturen – «En resa genom Ukraina på språkets räls-skarvar»³², Svenska Dagbladet – «Rebelljargong som håller»³³, Expressen – «Serhij Zjadan: Anarchy in the UKR»³⁴.

Оглядова стаття про творчість Ю. Андруховича вийшла у Svenska Dagbladet – «I huvudet på en ukrainsk nomad»³⁵

Незважаючи на тепле прийняття перекладів згаданих кількох творів української літератури, перекладів з української здійснюється дуже мало, тому важко говорити про тенденції рецензії української літератури у Швеції. Так, у газеті Svenska Dagbladet знаходимо всього три оглядові статті про українську літературу.³⁶

VIII. Підсумкові положення та рекомендації

Перекладів української літератури в Швеції бракує. Причиною цьому є перш за все недостатня промоція української літератури за кордоном та відсутність професійних перекладачів з української мови, які би мали відповідну теоретичну й практичну підготовку.

Українська література тільки стає відомою у Швеції, інформація поширюється через ініціативи і контакти окремих осіб чи організацій. Свою негативну роль відіграє відсутність презентаційних матеріалів, каталогів українських видавництв. Також бракує перекладів української літератури іноземними мовами, оскільки переклади української літератури мали більше шансів розвиватися, якщо будуть доступними переклади українських авторів іншими поширеними мовами – англійською, німецькою, французькою. Є можливості використовувати публікації у електронних виданнях,

³⁰ <http://dagensbok.com/2006/07/06/oksana-zabuzjko-faltstudier-i-ukrainskt-sex/>

³¹ http://www.svd.se/kultur/hennes-bok-delade-ukraina_319870.svd

³² <http://www.tidningenkulturen.se/artiklar/litteratur/litteraturkritik/10377-litteratur-serhij-zjadan-anarchy-in-the-ukr;>

³³ http://www.svd.se/kultur/litteratur/rebelljargong-som-haller_6619376.svd;

³⁴ [http://www.expressen.se/kultur/serhij-zjadan-anarchy-in-the-ukr/;](http://www.expressen.se/kultur/serhij-zjadan-anarchy-in-the-ukr/)

³⁵ http://www.svd.se/kultur/understreckt/i-huvudet-pa-en-ukrainsk-nomad_295016.svd;

³⁶ <http://www.svd.se/search.do?q=ukrainsk%20litteratur>



часописах для поширення інформації про українську культуру й літературу, їх потрібно використовувати.

Варто звернути увагу на продовження та започаткування нових культурних та літературних проєктів, спільних видавничих проєктів, видання ознайомчих антологій, що сприятиме встановленню контактів між авторами, перекладачами, видавцями – для зацікавлення європейських книговидавців у створенні українських перекладів.

Повинно з'явитися більше умов для вивчення української мови. Цьому сприяло б відновлення викладання української мови в Упсальському університеті, запровадження програми навчання та стажування молодих перекладачів з української, міжнародні обміни перекладачів художньої літератури в рамках стипендій, міжнародні конференції, присвячені проблемам художнього перекладу. Шведські перекладачі будуть зацікавлені у тому, щоб відвідати Україну для участі у мовних курсах, перекладацьких стипендіях. У світі існує практика запрошення іноземних перекладачів на знакові події в літературному житті – це сприяє створенню групи зацікавлених фахівців, які пропагуватимуть українську літературу.

Налагодження співпраці в галузі культури і в літературній сфері за посередництвом представників Шведського Інституту та українських інституцій може збільшити участь зацікавлених сторін (письменників, перекладачів, видавців) у літературних подіях Швеції та України. Для видання перекладів української літератури та реалізації перекладацьких проєктів необхідна грантова державна підтримка перекладів з української мови (так як цим займається у Швеції Рада з культурних питань) чи створення інституції на зразок Польського інституту, Шведського Інституту чи Гьоте інституту для промоції і представлення української культури у світі.

